

Funkce umění

Baťovská architektura

Funkce:

„Funkce latentní

Účinek nějakého sociálního jednání, který nebyl jednajícím ani zamýšlen, ani vnímán.

Funkce manifestní

Účinek nějakého sociálního jednání, který je s ohledem na přizpůsobení se prostředí, uskutečnění cíle, integraci a udržení struktury daného sociálního systému svými původci takto zamýšlen a vnímán.“¹

Umění:

„Běžně je chápáno jako tvůrčí činnost s výraznou emocionální složkou nebo jako výsledek této činnosti (umělecký projev, dílo). Z hlediska sociologie je umění mnohofunkční nepřesně ohraničený sociální jev, historicky velmi proměnlivý, který je reflexí a zároveň tvorbou sociálních hodnot, norem, vzorů chování a součástí životních slohů a životních stylů. K umění se také pojí specifické instituce. Jako takové je významnou hodnotou a součástí kultury.“²

Baťovská architektura

Město Zlín, ležící v jihovýchodní části Moravy na území Valašska, prošel počátkem 20. století velkým společenským rozkvětem. Město se v této době stává průmyslovým centrem, kde za jeho počátkem stojí Tomáš Baťa.

Díky poznatkům ze zahraničních cest, tedy ze Spojených států amerických, se Baťa rozhodl zavést „americký styl výroby“. Počátečním problémem, však bylo nedostatek obyvatelstva ve Zlíně a zaměstnanci museli přijíždět z okolních vesnic. Proto se rozhodl s týmem na nové výstavbě města. Jeho cílem se stává ideje tzv. zahradní města, po vzoru západních zemí a z myšlenek anglického utopisty Richarda Owena.

„Lepší životní a pracovní podmínky znamenají větší výkonnost dělníka a tedy větší zisk pro podnikatele. Spokojenější dělník, oceňující snahu podnikatele poskytnou mu vyšší životní standard, je zdrženlivější ve svých touhách za sociálními reformami.“

¹ JANDOUREK, Jan. *Slovník sociologických pojmů: 610 hesel*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2012. Str. 91

² *Velký sociologický slovník. Sv. 2. P-Ž*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1996. Str. 1353

Na výstavbě Zlína se podílela řada architektů, k nimž nejznámějším patří František Lydie Gahura, Vladimír Karfík, Miroslav Lorenc nebo Jan Kotěra. Celé město bylo budováno v duchu funkcionalismu a styl města začala určovat právě Baťova továrna, která svým charakteristickým vzhledem určovala vývoj dalších projektů, jako jsou obytné čtvrtě, internáty, školy, hotel, obchodní centra, nemocnice a další.

„Dělnické kolonie“

Prvním plánem o velkou výstavbu čtvrtí byl pověřen Jan Kotěra v letech 1915 – 1916 omítané jednopatrové čtyřdomky s mansardovou střechou. Byly postaveny v oblastech Letné, na tzv. Hradčanech a stejným stylem byl postaven i první obytný blok, kterému se trefně přezdívalo Včelín. Tyhle domky, však nevyhovovaly požadavkům pro další, větší hromadnou výstavbu města a v průběhu let byly postupně bourány. Do současnosti se dochovala jen na pár kusů na ulici Letná.

V letech 1922 – 1924 se pokračuje ve stavbě nových typů čtyřdomků, dvojdomků a jednodomků, u kterých nahradily složité mansardové střechy, jednodušší ploché a omítku nahrazuje spárované řezné zdivo, které se stává typickým pro nově budované město. Tímto stylem je budováno první sídliště, které se nacházelo na ulici Antonínova a Podlesí. Nadále byly tímto typem zastavěny ulice Kotěrova, Mostní a bratří Sousedíků a roku 1931 je vybudována celá městská čtvrt Letná i s budovou školy. Mezi lety 1924 – 1941 dochází k zástavbě ulic jako Nad Ovčírnu (1924 – 1933), Zálešná a Podvesná (1926 – 1937), Díly (1936), Obeciny a Lesní čtvrt (1941).³ Domky jsou charakteristické jednak cihelně spárovanou fasádou, ale také svou strukturou: sloupovým skeletem a plochou střechou. Baťa si též zakládal na okolí domu, takže ke každé budově patřila zahrada. *„Podle představ svého zakladatele mělo být městem zahradním a jeho obyvatelé měli požívat výhod města i předností venkova. Tato Baťova představa byla téměř do puntíku splněna. Všude mezi budovami se pamatovalo na okrasné i užitkové zahrady. Každý obytný dům byl postaven tak, aby byl ze všech stran volný a aby byl obklopen zahrádkou, každý byt měl zvenčí svůj vlastní vchod, od všech ostatních bytů zcela oddělen a měl vlastní sociální zařízení, vodovod, elektrické světlo a koupelnu.“*⁴ V průběhu let docházelo k různým variacím domků pro dělníky, ty však byly posuzovány jen jako experimenty. Byla pořádána i soutěž, na kterou byl dokonce přizván francouzský architekt Le Corbusier. *„Existence těchto domků však byla chápana maximálně na dobu asi 25 let, pak je měla vystřídat jiná výstavba.“*⁵ Je nutno podotknout, že v současnosti značnou část Zlína tvoří stále Baťovy domky.

³ <http://www.zlin.estranky.cz/clanky/novy-zlin/zlinska-sidliste-firmy-bata.html>

⁴ BOBÁK, Jindřich František. *Procházký starým Zlínem: v konfrontaci starého a nového*. Vyd. 1. [Vizovice]: Lípa, c2006. str. 171

⁵ BOBÁK, Jindřich František. *Procházký starým Zlínem: v konfrontaci starého a nového*. Vyd. 1. [Vizovice]: Lípa, c2006. str. 170

„Z celkového počtu domků je uváděno 349 jednodomků, 1446 dvojdomků, 230 čtyřdomků a 23 pensionů (svobodáren).“⁶

Toto téma eseje, jsem si vybrala právě proto, že je vystižným tématem jak aplikovat pojem Funkce umění. V tomto městě bydlím a musím podotknout, že stejný styl města se hledá těžko. V málokterém městě naleznou sídliště tohoto typu. Líbí se mi na těchto čtvrti právě to spojení, jak jsou funkční a krásné.

Použité zdroje:

Velký sociologický slovník. Sv. 2. P-Ž. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1996. S. 749-1627.

JANDOUREK, Jan. *Slovník sociologických pojmů: 610 hesel.* Vyd. 1. Praha: Grada, 2012. 258 s.

BOBÁK, Jindřich František. *Procházky starým Zlínem: v konfrontaci starého a nového.* Vyd. 1. [Vizovice]: Lípa, c2006. 213 s.

POKLUDA, Zdeněk. *Baťův Zlín: budování průmyslového a zahradního města (1906-1943) = Bata's Zlin: building an industrial and garden city (1906-1943).* Zlín: Esprint, 2011. 24 s.

<http://www.zlin.estranky.cz/>

⁶ <http://www.zlin.estranky.cz/clanky/novy-zlin/zlinska-sidliste-firmy-bata.html>